

Leo Prelec, dipl.ing.
Mr.sc. Sonja Tomašić-Škevin
Mr.sc. Snježana Blagajac
Boris Dokmanović, dipl.ing.
Hrvatski operator tržišta energije d.o.o.
Zagreb, Hrvatska

TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ U SVJETLU NOVIH ENERGETSKIH ZAKONA

Sažetak

U radu je predstavljeno zakonodavstvo u dijelu koji se odnosi na tržište električne energije s naglaskom na promjene prema energetske zakonima iz 2001. godine. Dan je pregled podzakonskih akata koji su pred donošenjem ili su u završnoj fazi izrade, a koji stvaraju uvjete povlaštenim kupcima za promjenu opskrbljivača i slobodno ugovaranje cijene električne energije. Predočen je model tržišta električne energije u Republici Hrvatskoj te opisan postupak promjene opskrbljivača.

ELECTRICITY MARKET IN CROATIA ACCORDING TO THE NEW ENERGY LAWS

Abstract

This paper presents laws and regulations related to the electricity market, with emphasis on changes introduced after the package of energy laws had been adopted in 2001. The paper gives an overview of by-laws, which are about to enter into force or are in final preparation stage, creating conditions for eligible customers to change supplier and freely negotiate electricity price. The paper also presents electricity market model in Croatia as well as procedure of supplier change.

1. UVOD

Prvi koraci u otvaranju tržišta električne energije u Republici Hrvatskoj učinjeni su 2001. godine donošenjem energetske zakona koji su obuhvaćali Zakon o energiji, Zakon o tržištu električne energije i Zakon o regulaciji energetske djelatnosti (NN 68/01). Ubrzo nakon toga uslijedio je početak izrade podzakonskih akata bez kojih nije bilo moguće regulirati prava i obveze sudionika na tržištu električne energije. Godine 2003. nastupile su promjene u europskoj energetske regulativi, pa su u smislu usklađivanja hrvatskog s europskim energetske zakonodavstvom u svezi s tržištem električne energije (posebice s Direktivom 2003/54/EK i Uredbom 1228/2003/EK Europskog parlamenta i Vijeća), izvršene promjene i doneseni novi energetske zakoni:

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energiji (NN 177/04),

- Zakon o tržištu električne energije (NN 177/04),
- Zakon o regulaciji energetske djelatnosti (NN 177/04).

Najznačajnije promjene u odnosu na prethodne zakone su:

- osnivanje operatora prijenosnog sustava (OPS), operatora distribucijskog sustava (ODS) te operatora tržišta,
- osnivanje Hrvatske energetske regulatorne agencije,
- definiranje dinamike otvaranja tržišta električne energije,
- definiranje opskrbe povlaštenog kupca u slučaju prestanka rada njegovog opskrbljivača (engl. supplier of last resort).

Uspostavom novih tvrtki i institucija, sukladno zakonskim odredbama, s radom su prestali Hrvatski nezavisni operator sustava i tržišta te Vijeće za regulaciju energetske djelatnosti.

Sadašnji zakoni, kao i oni prethodni, uspostavili su okvire za obavljanje energetske djelatnosti u tržišnim uvjetima, a podzakonskim aktima trebaju se razraditi i precizirati zakonske postavke (primjerice proces promjene opskrbljivača ili pitanje energije uravnoteženja).

2. ZAKONI I PODZAKONSKI AKTI

Osim već navedenih energetske zakona, za kvalitetnu uspostavu tržišta električne energije predviđeno je donošenje sljedećih podzakonskih akata:

- Opći uvjeti za opskrbu električnom energijom,
- Mrežna pravila elektroenergetskog sustava,
- Pravilnik o načinu i kriterijima za utvrđivanje iznosa naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže,
- Pravila djelovanja tržišta električne energije,
- Pravila o električnoj energiji uravnoteženja,
- Pravila o dodjeli i korištenju prijenosnih kapaciteta na granicama Republike Hrvatske.

2.1. Opći uvjeti za opskrbu električnom energijom

Općim uvjetima za opskrbu električnom energijom uređuju se:

- postupak izdavanja elektroenergetske suglasnosti i stvaranja uvjeta za priključenje na elektroenergetsku mrežu,
- uvjeti za priključenje, opskrbu električnom energijom i korištenje mreže,
- kvaliteta opskrbe električnom energijom,
- međusobni ugovorni odnosi između energetske subjekata i korisnika mreže (kupca, opskrbljivača, OPS-a i ODS-a),
- proces promjene opskrbljivača,

- prava i dužnosti energetske subjekata i korisnika mreže,
- uvjeti mjerenja, obračuna i naplate isporučene električne energije,
- uvjeti za primjenu postupaka ograničenja ili obustave isporuke električne energije,
- postupci utvrđivanja i obračuna neovlaštene potrošnje električne energije.

2.2. Mrežna pravila elektroenergetskog sustava

Mrežnim pravilima elektroenergetskog sustava uređuje se:

- način vođenja elektroenergetskog sustava,
- razvoj i izgradnja prijenosne i distribucijske mreže u elektroenergetskom sustavu,
- mjerna pravila za obračunsko mjerno mjesto.

Mrežnim pravilima propisuju se tehnički uvjeti za priključak korisnika na mrežu, siguran pogon elektroenergetskog sustava radi pouzdane opskrbe kvalitetnom električnom energijom, međusobno povezivanje mreža, obračunsko mjerenje električne energije i snage, zatim postupci pri pogonu elektroenergetskog sustava u kriznim stanjima te prava, obveze i međusobni odnosi sudionika na tržištu električne energije radi osiguranja pouzdanog i učinkovitog rada elektroenergetskog sustava.

2.3. Pravilnik o načinu i kriterijima za utvrđivanje iznosa naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže

Ovim se Pravilnikom određuju način i kriteriji za utvrđivanje iznosa naknade za korištenje prijenosne, odnosno distribucijske mreže koji uključuju sljedeće sastavne dijelove:

- udio naknade za korištenje prijenosne mreže,
- udio naknade za korištenje distribucijske mreže,
- udio naknade za pokriće troškova osiguranja usluga sustava,
- udio naknade za pokriće troškova tehničkih gubitaka,
- dodatne naknade ukoliko je to određeno zakonom ili nekim podzakonskim aktom (primjerice naknada za rad regulatornog tijela, naknada za rad operatora tržišta itd.).

Pravilnik se odnosi na sve korisnike prijenosne i distribucijske mreže. Pravilnikom se utvrđuju podaci i izračuni koje su OPS i ODS obvezni dostaviti regulatornom tijelu prilikom podnošenja prijedloga za utvrđivanje njihovih udjela u naknadi za korištenje prijenosne odnosno distribucijske mreže.

Iznosi naknada za korištenje prijenosne odnosno distribucijske mreže utvrđeni su u listopadu 2003. godine.

2.4. Pravila djelovanja tržišta električne energije

Svrha Pravila djelovanja tržišta električne energije je stvaranje uvjeta za djelovanje i razvoj tržišta električne energije, a cilj je uređenje odnosa i odvijanja aktivnosti na tržištu električne energije te utvrđivanje obveza i odgovornosti tržišnih sudionika u trgovanju električnom energijom.

Ovim se pravilima:

- uređuju aktivnosti operatora tržišta i ostalih sudionika na tržištu električne energije,
- navode vrste ugovora na tržištu električne energije,
- utvrđuje postupak upisa bilateralnog ugovora,
- utvrđuje dnevno planiranje rada tržišta za dan unaprijed,
- utvrđuje postupak izmjene ugovornog rasporeda tijekom dana isporuke.

2.5. Pravila o električnoj energiji uravnoteženja

Pravilima o električnoj energiji uravnoteženja definira se:

- subjekt odgovoran za električnu energiju uravnoteženja,
- subjekti odgovorni za odstupanje ostvarenih od ugovorenih iznosa,
- obveze i međusobni odnosi subjekta odgovornog za odstupanje, operatora prijenosnog sustava i operatora tržišta,
- način obračuna energije uravnoteženja.

Metodologiju za pružanje usluge uravnoteženja tj. način određivanja cijena električne energije uravnoteženja donosi Hrvatska energetska regulatorna agencija.

Ova pravila u zajedništvu s predmetnom metodologijom za određivanje cijena predstavljaju jednu od ključnih odrednica razvoja tržišta električne energije. Naime, dosadašnja iskustva drugih zemalja, koje su mnogo ranije od Hrvatske započele s otvaranjem tržišta električne energije, pokazala su da o rješenju glede energije uravnoteženja ovisi hoće li tržište električne energije uistinu zaživjeti.

2.6. Pravila o dodjeli i korištenju prijenosnih kapaciteta na granicama Republike Hrvatske

Pravilima o dodjeli i korištenju prijenosnih kapaciteta na granicama Republike Hrvatske uređuje se način i uvjeti dodjele prekograničnih prijenosnih kapaciteta te kriteriji korištenja dodijeljenih kapaciteta. Pravilima se predviđa dodjeljivanje prijenosnih kapaciteta na sljedeće načine:

- kroz periodične dodjele (na godišnjoj, polugodišnjoj i tromjesečnoj razini),
- postupkom izravne dražbe (na mjesečnoj i dnevnoj razini)
- bilateralni ugovorom po načelu vremenskog redoslijeda podnošenja zahtjeva za dodjelu kapaciteta (engl. first come, first served).

Budući da je Hrvatska još uvijek u početnoj fazi otvaranja tržišta električne energije, jedna od mogućnosti za uvođenje konkurencije i tržišnog natjecanja jest nabava električne energije uvozom, što ovim pravilima daje dodatnu težinu.

U tablici 1. prikazane su obveze Vlade Republike Hrvatske, Hrvatske energetske regulatorne agencije (HERA), HEP- operatora prijenosnog sustava (OPS), operatora distribucijskog sustava (ODS) i Hrvatskog operatora tržišta energije (HROTE) pri donošenju podzakonskih akata.

Tablica 1. Prikaz obveza pri donošenju podzakonskih akata minimalno potrebnih za otvaranje tržišta električne energije u Hrvatskoj

Podzakonski akt	Predlaže	Mišljenje daje	Suglasnost daje	Donosi	Napomena
Opći uvjeti za opskrbu električnom energijom	Ministarstvo nadležno za energetiku	HERA		Vlada Republike Hrvatske	U fazi donošenja
Mrežna pravila elektroenergetskog sustava	OPS u suradnji s ODS-om	HERA		Ministarstvo nadležno za energetiku	U fazi donošenja
Pravilnik o načinu i kriterijima za utvrđivanje iznosa naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže		OPS, ODS i ministarstvo nadležno za energetiku		HERA	Pravilnik je donesen u lipnju 2003. godine temeljem energetske zakona iz 2001. godine.
Pravila djelovanja tržišta električne energije		OPS i ODS	HERA	HROTE	Pravila su donesena temeljem energetske zakona iz 2001. godine. U tijeku je izrada novih pravila temeljem važećih energetske zakona iz 2004. godine.
Pravila o električnoj energiji uravnoteženja			HROTE	OPS	Izrada u tijeku
Pravila o dodjeli i korištenju prijenosnih kapaciteta na granicama Republike Hrvatske				OPS	Izrada u tijeku

3. MODEL TRŽIŠTA

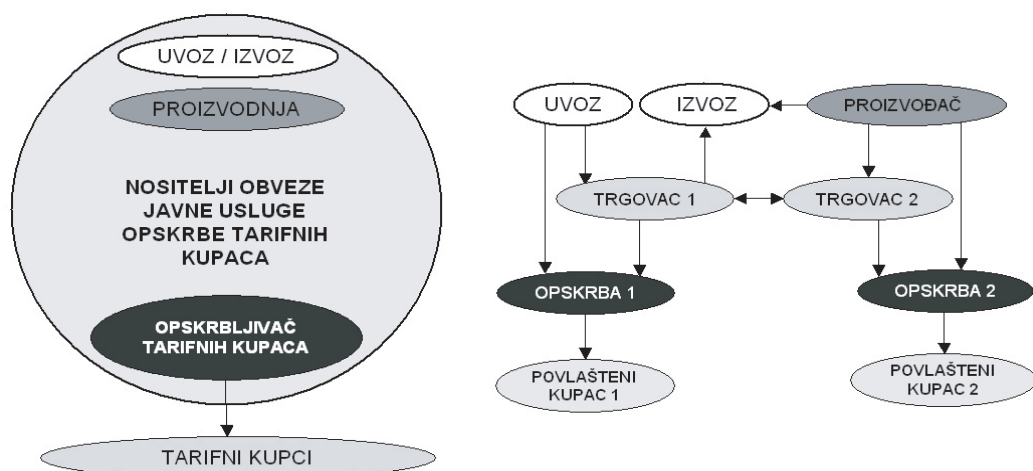
Za početno otvaranje tržišta električne energije u Hrvatskoj odabran je model bilateralnog tržišta koji se temelji na trgovanju električnom energijom putem bilateralnih ugovora. Ugovorne strane u bilateralnom ugovoru za opskrbu električnom energijom su povlašteni kupac i opskrbljivač, dok se bilateralni ugovori o kupoprodaji električne energije sklapaju između opskrbljivača, trgovca ili proizvođača. Važno je napomenuti da, osim ugovora o opskrbi odnosno ugovora o kupoprodaji električne energije, povlašteni kupac i proizvođač moraju sklopiti i ugovor o korištenju mreže s OPS-om ili ODS-om, ovisno o tome na koji su naponski nivo priključeni, a opskrbljivač povlaštenog kupca mora s OPS-om sklopiti i ugovor o energiji uravnoteženja.

U sudionike na tržištu električne energije (tržišne sudionike) ubrajaju se energetske subjekti koji posjeduju dozvolu za obavljanje jedne ili više energetske djelatnosti: organiziranja tržišta električne energije, proizvodnje električne energije, prijenosa električne energije, distribucije električne energije, opskrbe električnom energijom te trgovanja, posredovanja i zastupanja na tržištu električne energije. Tržišni sudionici su i povlašteni kupac električne energije te proizvođač s proizvodnim objektom snage do 1 MW koji za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije ne treba posjedovati dozvolu. Dozvole za obavljanje energetske djelatnosti izdaje Hrvatska energetska regulatorna agencija.

OPS je zadužen za nabavu električne energije potrebne za uravnoteženje sustava, dok je svaki opskrbljivač odgovoran prema OPS-u za odstupanje svojih kupaca. Osim opskrbljivača, subjekti odgovorni za odstupanje su i proizvođači glede svoje proizvodnje te trgovci u smislu realizacije prijavljenih ugovornih rasporeda.

U modelu tržišta električne energije u Hrvatskoj razlikujemo dva sustava (slika 1):

- sustav javne usluge opskrbe tarifnih kupaca električnom energijom,
- tržište električne energije.

Slika 1. Model tržišta električne energije u Hrvatskoj

U skladu sa zakonskim odredbama nositelji obveze javne usluge opskrbe tarifnih kupaca električnom energijom su ovisna društva i Hrvatska elektroprivreda d.d. kao vladajuće društvo (HEP Grupa).

Zakonom o tržištu električne energije predviđene su sljedeće faze otvaranja tržišta:

- 1. srpnja 2006. godine povlašteni kupci postat će kupci s godišnjom potrošnjom većom od 9 GWh,
- 1. srpnja 2007. godine povlašteni kupci postat će kupci iz kategorije poduzetnici,
- 1. srpnja 2008. godine svi će kupci biti povlašteni kupci.

Dakle, otvaranjem tržišta smanjivat će se broj tarifnih kupaca odnosno „udio“ sustava javne usluge. No, ovdje je potrebno naglasiti sljedeće: kada tarifni kupac iz kategorije kućanstvo ili mali kupac stekne status povlaštenog kupca, a ne želi koristiti to svoje pravo, može ostati u sustavu javne usluge opskrbe električnom energijom.

Usporedo s uspostavom tržišta električne energije, a u skladu s odredbama Zakona o energiji uspostavlja se model promicanja uporabe električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije.

4. PROMJENA OPSKRBLJIVAČA

Trenutni prijedlog Općih uvjeta za opskrbu električnom energijom predviđa sljedeće osnovne korake u postupku promjene opskrbljivača:

1. Povlašteni kupac sklapa ugovor o opskrbi električnom energijom s novim opskrbljivačem;
2. Novi opskrbljivač dostavlja ugovor o opskrbi, bez komercijalnih podataka, OPS-u ili ODS-u najkasnije 20 dana prije početka primjene novog ugovora o opskrbi;
3. OPS ili ODS provjerava usklađenost ugovora o opskrbi iz točke 2. s ugovorom o korištenju mreže (kojeg povlašteni kupac ima sklopljenog s OPS-om ili ODS-om) u roku 10 dana od primitka ugovora o opskrbi;
4. Ako su ugovor o opskrbi i ugovor o korištenju mreže usklađeni, OPS ili ODS izdaje novom opskrbljivaču odgovarajuću suglasnost;
5. OPS ili ODS obavještavaju postojećeg opskrbljivača povlaštenog kupca o sklapanju novog ugovora o opskrbi između povlaštenog kupca i novog opskrbljivača;
6. OPS ili ODS očitava brojilo na obračunskom mjernom mjestu povlaštenog kupca i očitane podatke dostavlja povlaštenom kupcu, dotadašnjem opskrbljivaču, novom opskrbljivaču i operatoru tržišta. Dan očitavanja ujedno je i dan početka primjene novog ugovora o opskrbi.

Tarifni kupac koji je stekao status povlaštenog kupca u roku šest mjeseci od dana stjecanja

statusa sklapa ugovor o opskrbi s opskrbljivačem i ugovor o korištenju mreže s OPS-om ili ODS-om.

5. ZAKLJUČAK

Novi koraci u otvaranju tržišta električne energije u Hrvatskoj su učinjeni. S obzirom na zakonom predviđenu dinamiku otvaranja tržišta i činjenicu da je Republika Hrvatska otvorila pregovore o pristupanju Europskoj uniji, potrebno je brzo i učinkovito djelovati u smislu donošenja i provedbe podzakonskih akata te razrade i uspostavljanja poslovnih procesa i procedura. Tako veliku i složenu zadaću moguće je kvalitetno i na vrijeme napraviti samo uz aktivno sudjelovanje svih relevantnih institucija i energetske subjekata.

6. LITERATURA

- [1] Zakon o energiji, Narodne novine 68/2001
- [2] Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o energiji, Narodne novine 177/2004
- [3] Zakon o tržištu električne energije, Narodne novine 177/2004
- [4] Zakon o regulaciji energetske djelatnosti Narodne novine 177/2004
- [5] Opći uvjeti za opskrbu električnom energijom (prijedlog, rujan 2005.)
- [6] Mrežna pravila elektroenergetskog sustava (prijedlog, rujan 2005.)
- [7] Pravilnik o načinu i kriterijima za utvrđivanje iznosa naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže, Narodne novine 1451/03
- [8] Pravila djelovanja tržišta električne energije (prijedlog, srpanj 2005.)
- [9] Pravila o električnoj energiji uravnoteženja (prijedlog, srpanj 2005.)
- [10] Pravila o dodjeli i korištenju prijenosnih kapaciteta na granicama Republike Hrvatske (prijedlog, srpanj 2005.)